

Enintään 6 tehtävään saa vastata. Tehtävät arvostellaan pistein 0–6, paitsi muita vaativammat, +:lla merkityt jokeritehtävät, jotka arvostellaan pistein 0–9. Moniosaisissa, esimerkiksi a-, b- ja c-kohdan sisältävissä tehtävissä voidaan erikseen ilmoittaa eri alakohtien enimmäispistemäärät.

1. Utilitarismi on yksi tärkeimmistä etiikan teorioista.
 - a) Mitkä ovat utilitarismin perusteet? (2 p.)
 - b) Selitä, miksi utilitarismi on normatiivista. (4 p.)

2. Empiirinen tieto vaikuttaa ratkaisevasti eettiseen päätöksentekoon. Millä tavalla?

3. Sanotaan, että tieto on tosi perusteltu uskomus. Miltä osin tämä määritelmä on epistemologinen ja miltä osin metafyyssinen?

4. Tunnettu eettinen periaate kuuluu: Jos jokin teko on mahdoton, se ei voi olla velvollisuus. Anna esimerkkejä ja pohdi, salliiko periaate liikaa vapauksia ihmiselle.

5. Ihmisen vastuunalaisuus edellyttää tahdonvapautta, mutta tahdon vapaus on vaikea perustella metafyyssisesti.
 - a) Tiede pyrkii selittämään ihmisen teot kausaalisesti. Miten tahdonvapaus sopii yhteen tämän kanssa?
 - b) Jos on olemassa kaikkietävä olento, missä mielessä ihmisen tahto voi olla vapaa?
 - c) Buridanin aasi kuolee nälkään, kun ei osaa valita kahden yhtä hyvän heinäkasvan välillä. Usein ajatellaan, että ainoa tilanne, jossa tahto on vapaa, on sellainen, jossa kahden valinnanvaihtoehdon välillä ei ole eroa. Jos ihmisen mielestä X on parempi kuin Y, valitseeko hän välttämättä vaihtoehdon X?

6. Onko maailmassa mitään niin varmaa tietoa, ettei kukaan järkevä ihminen voisi epäillä sitä? Voit käyttää alla olevaa aineistoa hyväksesi.

Jos lapsi kysyisi minulta, oliko maata olemassa jo ennen syntymääni, vastaisin hänelle, että maa ei ole ollut olemassa vain syntymäpäivästäni saakka, vaan että se on ollut olemassa jo kauan kauan aikaisemmin. Silloin minulla olisi tunne, että sanon jotain koomista. Samoin kuin jos lapsi olisi kysynyt, onko se - ja - se vuori korkeampi kuin korkea talo, jonka hän on nähnyt. Tähän kysymykseen voisin antaa vastauksen vain sille, jolle vasta välitän maailman-kuvaa.

Jos vastaan kysymykseen varmasti, mikä antaa minulle tämän varmuuden?

Ludwig Wittgenstein, *Varmuudesta (Über Gewissheit, 1969; suom. Heikki Nyman, 1975)*

Jokapäiväisessä elämässä otaksumme varmoiksi monia asioita, jotka tarkemmin tutkittaessa osoittautuvat olevan niin täynnä ilmeisiä ristiriitoja, että vain perusteellisesti ajattelemalla kykenemme saamaan selville, mitä todella saatamme uskoa. Varmuuden etsinnässä on luonnollista alkaa tämänhetkisistä kokemuksistamme, ja jossakin mielessä tieto on epäilemättä johdettavissa niistä. Mutta mikä tahansa väite on hyvin todennäköisesti väärä. Minusta näyttää, että istun nyt tuolissa, tietyn muotoisen pöydän ääressä, jolla näen kirjoitettuja ja painettuja paperiliuskoja. Kun käännän päätäni, näen ikkunasta rakennuksia, pilviä ja auringon. Uskon, että aurinko on noin sadanviidenkymmenen miljoonan kilometrin päässä maasta, että se on monta kertaa maata suurempi kuuma pallo, että se maan pyörimisliikkeen johdosta nousee joka aamu ja on tekevä niin määräämättömän ajan tulevaisuudessa. Uskon, että jos joku toinen normaali henkilö tulee huoneeseeni, hän näkee samat tuolit, pöydät, kirjat ja paperit kuin minä, ja että näkemäni pöytä on sama kuin se pöytä, jonka tunnen kättäni vasten. Kaikki tämä näyttää olevan niin selvää, että se tuskin on esittämisen arvoista, paitsi vastauksena ihmiselle, joka epäilee, tiedätkö mitään. Kuitenkin kaikkea tätä voidaan järkevästi epäillä, ja vaatii paljon huolellista keskustelua, ennen kuin voimme olla varmoja siitä, että olemme esittäneet sen täysin oikeassa muodossa.

Keskittäkäämme huomiomme pöytään nähdäksemme vaikeutemme selvästi. Silmälle se on suorakulmainen, ruskea ja kiiltävä, kosketukselle sileä, viileä ja kova, koputettaessa siitä lähtee puumainen sointi. Kuka tahansa, joka näkee tämän pöydän, tunnustele tai kuuntelee sitä, yhtyy tähän kuvaukseen, niin että saattaisi näyttää siltä kuin mitään vaikeutta ei ilmenisi. Mutta niin pian kuin yritämme olla tarkempia, vaikeutemme alkavat. Vaikka uskon, että pöytä on "todella" samanvärinen kaikkialta, niin valoa heijastavat osat näyttävät paljon vaaleammilta kuin muut osat, ja jotkin osat näyttävät heijastuvan valon tähden valkoisilta. Tiedän, että vaihtaessani paikkaa eri osat heijastavat valoa, niin että näennäisesti pöydän värit muuttuvat. Tästä seuraa, että jos useat ihmiset katselevat pöytää samalla hetkellä, he eivät näe tarkalleen samaa värien jakautumista, koska kaksi henkilöä ei voi nähdä pöytää tarkalleen samasta näkökulmasta ja mikä tahansa näkökulman vaihdos aiheuttaa muutoksen valon heijastumisessa.

Bertrand Russell, *Filosofian ongelmat (The Problems of Philosophy, 1912; suom. Pelliervo Oksala, 1969)*

7. Moralismi on kanta, jonka mukaan teot ovat itsessään moraalisesti väärä ja paheksuttavia ilman erityisiä perusteluita. Voiko yhteiskunta perustua moralismille ja moralistiselle lainsäädännölle?
8. Demokratia on huono yhteiskuntajärjestelmä, mutta kaikki muut järjestelmät ovat vielä huonompia, kerrotaan Winston Churchillin sanoneen. Pohdi demokratian hyviä ja huonoja puolia.
- +9. Fujito on kuuluisa, vanha japanilainen Noh-näytelmä. Näytelmän juoni on seuraava:

Suuri Genji -sotapäällikkö Sasaki no Moritsuna tulee kaupunkiin ottaakseen haltuunsa läänityksensä Kojimassa, jonka hän on saanut johdettuaan joukkonsa voittoon Fujiton salmen taistelussa. Hän haluaa kuulla ihmisten mahdollisia valituksia, koska on nyt alueen herra ja enteet ovat suotuisat. Paikalle tulee vanha nainen, joka valittaa Moritsunan tappaneen hänen poikansa. Moritsuna kieltää, mutta pyytää naista kertomaan asiansa. Nainen sanoo kaikkien jo tietävän, mitä Moritsuna teki, joten hänen ei kannata kieltää.

Moritsuna oli kysellyt paikallisilta ihmisiltä, löytyykö Fujiton salmesta matalikko, jonka yli sotilaat hevosineen voisivat kahlata. Nuori kalastaja kertoo, että kahlaamo on olemassa, ja lupaa näyttää paikan. He menevät yöllä kahdestaan rantaan, ja kalastaja osoittaa paikan. Moritsuna ilahtuu tiedosta, koska nyt hän pystyy yllättämään vihollisen tämän leirissä. Mutta hän tajuaa myös, että kalastajan tiedot ovat vaarallisia. Jos hän kertoo muillekin, suunnitelma epäonnistuu. Siksi hän surmaa kalastajan miekallaan ja upottaa ruumiin syvänteeseen. Äiti suree poikaansa, mutta Moritsuna ja hänen palvelijansa kertovat hänelle, ettei mitään ole tehtävissä. Äiti on itse syyllinen onnettomuuteensa. Moritsuna tekee kuitenkin myönnytyksen: Hän määrää, että viikon ajan kaikissa temppeleissä rukoillaan kalastajan puolesta eikä mitään elollista olentoa saa tänä aikana tappaa.

Toisessa näytöksessä nuoren kalastajan haamu ilmestyy näyttämölle. Hän kertoo, miten kuoli ja miten katkeraa on tulla surmatuksi viattomana ja niin nuorena. Mutta koska hänen puolestaan on rukoiltu, hänen sielunsa vapautuu kirouksesta ja kohoaa autuuteen. Kaikki suru ja viha on pyyhitty pois. Hän tanssii vapautumisensa ilossa Moritsunan palvelijoihin katsellessa.

Mitä Moritsunan olisi pitänyt tehdä? Oliko nuoren kalastajan tappaminen mitenkään oikeutettua?

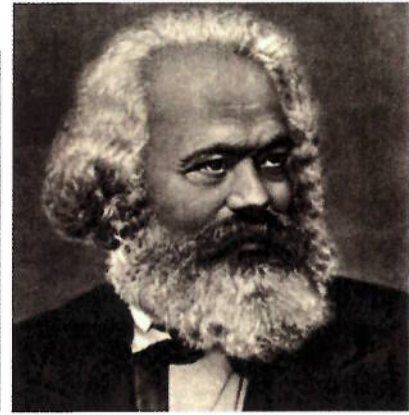
+10. Esittele metafysiikan vastustajia länsimaisessa tieteessä ja filosofiassa sekä pohdi heidän perustelujaan.

David Hume (1711–1776)

Immanuel Kant (1724–1804)

Karl Marx (1818–1883)

Moritz Schlick (1882–1936)

Rudolf Carnap (1891–1970)

Kuvat:

<http://1.bp.blogspot.com/_HNExHp3r_qY/TU-9fGS8Dwl/AAAAAAAAAXI/LoXDkekogOc/s1600/hume.jpg>.

<<http://www.google.fi/imgres?g=kant&um=1&hl=fi&biw=1366&bih=673&tbn=isch&tbnid=8iR6cgKrnQVKM:&imgrefurl=http://www.o>>.

<<http://realsociology.edublogs.org/files/2010/07/karl-marx354x440.gif>>.

<http://www.austria-lexikon.at/attach/Wissenssammlungen/Bibliothek/%C3%96sterreichisches_Personenlexikon/Schlick,_Moritz/Schlick,_Moritz_415.jpg>.

<<http://www.phillwebb.net/history/Twentieth/Analytic/Carnap/Carnap2.gif>>.

Luettu 15.9.2012.